

JERZY DANIELEWICZ

Instytut Filologii Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza
Collegium Maius, ul. Fredry 10, 61-701 Poznań
Polska – Poland

NASZ PROFESOR SYLWESTER DWORACKI

ABSTRACT. Danielewicz Jerzy, *Nasz Profesor Sylwester Dworacki* (Our Professor Sylwester Dworacki).

The author presents the profile and scholarly achievements of Professor Sylwester Dworacki, a distinguished classicist from the University of Poznań, to celebrate his 70th birthday.

Key words: history of classical studies in Poland; Adam Mickiewicz University, Poznań; Sylwester Dworacki.

Powyższy nagłówek oddaje w skrócie nie tylko głębokie i wszechstronne powiązania dzisiejszego Jubilata z Uniwersytetem w Poznaniu, a w szczególności z poznańską filologią klasyczną, ale także postrzeganie Jego osoby jako kogoś bliskiego przez pokolenia studentów i grono współpracowników, z których zresztą niemal wszyscy zetknęli się z Nim najpierw podczas zajęć na studiach, a więc wtedy, gdy istniała jeszcze między nimi relacja uczeń-nauczyciel. Dla wielu prof. Dworacki był tu „zawsze” i nie ma w tym przesady. Od roku 1957, gdy jako niespełna dwudziestoletni młodzieniec rozpoczął studia filologii klasycznej w naszej Alma Mater, minęło już bowiem pół wieku. Odnotujmy dla ścisłości, że egzamin wstępny na studia zdawał we Wrocławiu (i tam został przyjęty), ponieważ nie wiedział wówczas jeszcze o możliwości studiowania filologii klasycznej w stolicy Wielkopolski. Trzeba w tym miejscu koniecznie zaznaczyć, że w przypadku Sylwestra Dworackiego jubileusz prywatny wiąże się z innym jubileuszem: półwieczem wznowienia naboru na nasze studia w Poznaniu po latach wymuszonej przez ówczesne władze przerwy (w roku 1952 na skutek tzw. rejonizacji kierunków studiów przyjęcia na filologię klasyczną ograniczono do trzech ośrodków w Polsce: Warszawy, Krakowa i Wrocławia).

W 1957 roku kadre nauczającą tworzyli filologowie wykształceni w dwudziestoleciu międzywojennym; wspomagający ich seniorzy (ur. w 1875 r. prof. Witold Klinger, ur. w 1882 r. prof. Jan Sajdak, ur. w 1891 r. prof. Józef Dziech) kończyli studia jeszcze przed pierwszą wojną światową. Najstarsi profesorowie przybyli do stolicy Wielkopolski w latach formowania się Poznańskiego Uniwersytetu z dalekich ośrodków (Kijów, Lwów, Kraków); w

Poznaniu kształcili się już jednak inni wykładowcy: prof. Wiktor Steffen (który po dwunastoletniej pracy na Uniwersytecie Wrocławskim powrócił do swej macierzystej uczelni i objął tu kierownictwo Katedry Filologii Klasycznej), docent Jan Wikarjak i mgr Jan Horowski. Spośród wykładowców średniej generacji przybyszem z zewnątrz – z Uniwersytetu Jagiellońskiego – była dr Irena Kazik-Zawadzka (która wkrótce, w roku 1962, uzyskała w Poznaniu habilitację i stanowisko docenta). W roku 1961 pozyskano świeżo habilitowanego na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu doc. Michała Swobodę. Starszymi asystentami byli wtedy magistrowie Andrzej Wójcik i Kazimierz Liman.

Pierwszy po przerwie rocznik studentów filologii klasycznej odróżniał się trochę od następnych wiekiem i doświadczeniem życiowym. Był też dość nietypowo kształcony, ponieważ zajęcia dydaktyczne prowadzili tam od początku najbardziej doświadczeni nauczyciele akademicy, mający za sobą niekiedy dodatkowo bogatą praktykę w szkolnictwie średnim. Bezpośredni kontakt z profesorami mobilizował adeptów filologii do wyężonej pracy, a tym pierwszym pozwalał poznać na wylot talent i postępy każdego studenta. Zapewne już wtedy dostrzegł uzdolnionego Sylwestra Dworackiego jego przyszły Mistrz – prof. Wiktor Steffen. Dla rozpoczynającego studia młodzieńca stanowił on od pierwszej chwili pod wieloma względami – również wyglądu i sposobu zachowania – wzór uczonego i profesora uniwersytetu. Ten właśnie uczoney zaproponował Sylwestrowi Dworackiemu pisanie pracy magisterskiej pod swoim kierunkiem, wciągając go od razu w krąg gorących dyskusji nad świeżo odzyskaną z papirusów komedią Menandra *Odludek*. Wersja łacińska tej pracy pt. *Menander quomodo personas in „Dyscolo” fabula in scaenam induxerit* ukazała się drukiem w przygotowanym przez zespół poznańskich grezystów tomie *Studia Menandrea ad „Dyscolium” pertinentia*, Wrocław 1965, s. 64-75 (w serii Archiwum Filologiczne Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej PAN, XI), co oczywiście nobilitowało młodego magistra.

Przełomowym w perspektywie życiowej wydarzeniem było uzyskanie z dniem 1 września 1962 roku stanowiska asystenta w Katedrze Filologii Klasycznej UAM. Praca na Uniwersytecie w Poznaniu okazała się przystanią, szczęśliwym finałem wędrówki „w świat”, by sparafrazować tytuł znanych wspomnień z młodości Stanisława Pigoń¹. Kombornią Sylwestra Dworackiego był Ziemiń, jego rodzinna wieś, położona w gminie Krobia w powiecie gostyńskim (tam się urodził 3 listopada 1937 roku). Na jego drodze nie zabrakło zdarzeń dramatycznych, jak wywiezienie rodziny Dworackich (rodziców i dzieci) do Rzeszy w lipcu 1944 r. na roboty przymusowe. Etapy powojennej edukacji szkolnej wyznaczały m.in. Gostyń, Wolsztyn i Leszno (matura licealna w 1957 roku).

Jako pracownik naukowo-dydaktyczny Katedry Filologii Klasycznej kontynuował dzisiejszy Jubilat przez kilkanaście lat badania nad różnymi aspektami twórczości Menandra. Poświęcił temu najwybitniejszemu przed-

---

¹ Por. S. Pigoń, *Z Komborni w świat. Wspomnienia młodości*, Warszawa 1983 (wydanie piąte).

stawicielowi greckiej komedii nowej rozprawę doktorską z 1968 r. *Akcesoria sceniczne w komediach Menandra*, którą następnie – po uzupełnieniu o nowe odkrycia papirusowe – opublikował w języku angielskim pod tytułem *The Role of Scenic Accessories in the Comedies of Menander* (cz. 1: „Eos” LVIII, 1969–1970, s. 201–217, cz. 2: „Eos” LIX, 1970, s. 35–56), a następnie także serię artykułów: *The Prologues in the Comedies of Menander*, „Eos” LXI, 1973, s. 33–47; *The Presentation of Persons in Menander’s „Shield”*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” (= SPhP) I 1973, s. 33–45; *Jedność akcji w „Odludku” Menandra*, SPhP II, 1975, s. 33–45; *„Hamartia” in Menander*, „Eos” LXV, 1977, s. 17–24. Są to na ogół publikacje prezentujące niuanse warsztatu komediopisarckiego Menandra, często na szerszym tle porównawczym. Przykładowo w artykule *The Prologues in the Comedies of Menander* (1973) szczegółowe przyjrzenie się prologom lepiej zachowanych sztuk ateńskiego komediopisarza pokazało, że mają one wiele wspólnego z prologami tragedii Eurypidesa. Dworacki precyzyjnie określa ich funkcje u Menandra, takie jak zapowiedź treści, informacja o miejscu akcji oraz scenerii, „Vorgeschichte”, głównych postaciach, sytuacji konfliktowej jako źródle intrygi, momencie rozpoczęcia akcji.

Odmienny od pozostałych profil ma cenny artykuł zatytułowany *Hamartia in Menander* (1977), w którym Autor ostatecznie wyjaśnił sens tego pojęcia, wiążanego zazwyczaj – za *Poetyką* Arystotelesa – z tragedią, w zachowanych tekstach Menandra. Analiza kontekstualna wszystkich miejsc u tego autora, w których pojawia się rzeczownik *hamartia* lub czasownik *hamartano* (łącznie z jego złożeniami), pozwoliła wyjść poza dotychczasowe ustalenia filologów. Dworacki przekonująco dowodzi, że *hamartia* u Menandra ze względu na swój wyraźnie moralny wymiar może być istotnym elementem akcji i daje się rozpatrywać w ramach schematu: *agnoia* – *hamartia* – *anagnorisis*, przy czym terminy te posiadają inne znaczenie niż u Arystotelesa. Nawet jeśli *agnoia* ma charakter obiektywny, *hamartia* pozostaje subiektywna, a *anagnorisis* to przede wszystkim uświadomienie sobie błędnego postępowania przez bohatera, który sam wyznaje swój błąd. Wobec nakreślonej wyżej relacji wymienionych wyżej pojęć *hamartia* może wprowadzać do komedii element dyskretnego moralizatorstwa.

Uwieńczeniem studiów nad Menandrem była rozprawa habilitacyjna *Technika dramatyczna Menandra* („*Dyskolos*”, „*Epitrepontes*”, „*Perikeiromene*”, „*Samia*”, „*Aspis*”). Wyd. Nauk. UAM, Poznań 1975, ss. 165, uhonorowana nagrodą im. A. Bruecknera przez Wydział I Nauk Społecznych PAN. O książce tej wyraził się znakomity znawca twórczości greckiego komediopisarza prof. Jerzy Łanowski w następujących pełnych uznania słowach²:

Bardzo dobra praca habilitacyjna młodego uczonego poświęcającego się problematyce dramatu, autora już kilku prac Menandrowi poświęconych, zawiera skrupulatną i do-

² Zob. Menander, *Wybór komedii i fragmentów*, przełożył i opracował J. Łanowski, BN II 203, Wrocław 1982, s. CX.

brze wyważoną analizę pięciu wymienionych komedii, które – z uwagi na przewagę motywów poszczególnych sztuk – skłonny byłby *a potiori* określać jako: komedię charakteru – *Odludek*, pojednania – *Sąd polubowony*, rozpoznania – *Dziewczyna z uciętym war-koczem*, intrygi – *Samijka*, rodzinną – *Tarcza*.

W monografii tej badacz poznański rozpatruje szereg aspektów związanych ze strukturą wziętych na warsztat komedii Menandra (jednej zachowanej w całości i czterech niepełnych, umożliwiających jednak rekonstrukcję akcji), a także sposobem prezentowania w nich rozwoju wydarzeń i charakteru postaci. Książka ta pozostaje w Polsce mimo upływu lat podstawowym opracowaniem tematu i funkcjonuje jako podręcznik akademicki. Warto odnotować pewien szczegół z historii jej powstawania: została ona wstępnie opracowana w Center for Hellenic Studies w Waszyngtonie, gdzie dr Dworacki przebywał w roku akademickim 1973/74 jako stypendysta Harvard University. Ów ważny, całoroczny wyjazd zagraniczny, niezwykle wówczas rzadkie w środowisku klasyków wyróżnienie, zaowocował dodatkowo zawiązaniem przyjaźni i kontaktów naukowych z kilkoma wybitnymi filologami, którzy w przyszłości zostali profesorami w Niemczech, Szwecji i Stanach Zjednoczonych.

Z chwilą ukończenia habilitacji (1975) i uzyskania stanowiska docenta (1976) Sylwester Dworacki rozszerza znacznie zakres swoich zainteresowań badawczych dramatem greckim, aczkolwiek sporadycznie poświęca nadal uwagę swojemu ulubionemu komediopisarzowi, czy to w dalszych opracowaniach szczegółowych (*A Commentary to Some Places in the „Dyskolos” of Menander*, „Eos” LXXIII, 1985, s. 59-63; *Die Interpretation ausgewählter Szenen aus der „Samia” von Menander*, „Eos” LXXVII, 1989, s. 199-209; *Die Barbaren in den Komödien des Menanders. Power and Spirit*, „Annales Universitatis Turkuensis” 1993, t. 199, s. 99-110), czy to w artykułach komparatystycznych („*Ijon*” *Eurypidesa a komedie Menandra*, SPhP VI, 1983, s. 21-31). Ukazują się wówczas także publikacje przeglądowe, takie jak *The Ending Formula in New Comedy*, SPhP III, 1977, s. 35-40, czy „*Anagnorismos*” *in Greek Drama*, „Eos” LXVI, 1978, s. 41-54; w przypadku wymienionego na końcu artykułu przedmiotem wnikliwych obserwacji stał się motyw rozpoznania zarówno w tragedii, jak i komedii (starej i nowej). Autor wyszedł od wzmianek o rozpoznaniu w *Poetyce* Arystotelesa i uwzględnił m.in. ich interpretację zawartą w szeroko wówczas dyskutowanym dziele G. F. Else’a³. Przy omawianiu komedii Sylwester Dworacki skupia się na najbardziej typowym *anagnorismos* – odpowiedniku motywu rozpoznania w tragedii, niemniej sygnalizuje istnienie także innej jego odmiany: rozpoznania własnej *hamartia* przez bohatera sztuki (zob. wyżej – „*Hamartia*” *in Menander*).

W omawianym tu okresie ukazała się też praca *Atossa’s Absence in the Final Scene of the „Persae” of Aeschylus*. ARKTOUROΣ. Hellenic Studies presented to Bernard M. W. Knox on his 65th birthday, Berlin–New York 1979, s. 101-108. Publikacja ta wchodzi w skład tomu poświęconego wieloletniemu dyrektorowi waszyngtońskiego Center for Hellenic Studies, znakomitemu znawcy dramatu greckiego. Autorami zamieszczonych tam prac jest cała

³ Aristotle’s *Poetics. The Argument*, Cambridge (Mass.) 1967.

plejada byłych stypendystów, z których większość zdobyła wkrótce międzynarodowe uznanie w dziedzinie badań nad literaturą grecką. Poznański badacz zajął się w swoim artykule rozmaicie przez filologów interpretowaną nieobecnością królowej Atossy w końcowej scenie *Persów*, dowodząc, że nie jest ona spowodowana ani względami technicznymi, ani przedstawieniem partii tekstu w rękopisach, lecz ma swoje uzasadnienie dramatyczne, zgodne z intencją Ajschylosa. Wyłączenie Atossy z akcji nie pozwala zapewnić Kserksesowi powrotu godnego jej syna i władcy, a ponadto umożliwia chórowi jawną krytykę Kserksesa, nieśmiało wyrażaną w scenach poprzednich.

Wymieniona wyżej pozycja przypomina, że Sylwestrowi Dworackiemu bliskie były również problemy tragedii greckiej, którą notabene wykładał od lat na uniwersytecie. Szczególnie wiele uwagi poświęcił sztuce *Prometeusz w okowach*, którą uznaje za dzieło Ajschylosa. Sztukę tę (w przekładzie Stefana Srebrnego) opracowywał niegdyś dla prestiżowej serii II Biblioteki Narodowej, niestety jednak poważne trudności finansowe na początku lat osiemdziesiątych zmusiły Wydawnictwo Ossolineum do rezygnacji z projektu. Widocznym efektem przeprowadzonych wówczas poważnych studiów są dwa artykuły naukowe: *Notes to the „Prometheus Bound”*, „Eos” LXXI, 1983, s. 159-165, oraz *Die dramatische Struktur des „Gefesselten Prometheus”*, „Eos” LXXVII, 1989, s. 5-15. W drugim z wymienionych artykułów analiza strukturalna tej zagadkowej tragedii, traktowanej przez poznańskiego badacza jako samodzielna konstrukcja dramatyczna, ukazuje przebieg konfliktu między nieugięte demonstrowującym swoją *hybris* Prometeuszem a wymierzającym mu surową karę, nie ulegającym szantażowi Zeusem z ciekawej perspektywy widza teatralnego, który mimo sympatyzowania ze szlachetnym Tytanem-dobroczyńcą ludzkości nie odbierał zapewne przesłania dramatu jako krytyki przemocy i uznawał nie zawsze dla siebie czytelne racje, jakimi kierował się władca bogów w swoim postępowaniu.

Okazją do zajęcia własnego stanowiska wobec trudnego problemu początków tragedii stał się referat *Arion – testimonia i rekonstrukcje*, wygłoszony podczas ogólnopolskiej sesji naukowej na temat liryki starożytnej w Karpaczu, którą zorganizował w roku 1984 Instytut Filologii Klasycznej i Kultury Antycznej Uniwersytetu Wrocławskiego (opublikowane ze znacznym opóźnieniem w „Classica Wratislaviensia” XIII, 1990, s. 3-11); świadectwa o Arionie stały się tu punktem wyjścia do szerszej dyskusji z poglądami innych badaczy, m.in. teorią H. Patzera o trzech odrębnych rodzajach twórczości Ariona (dytyramb, chór satyrów, paratragedia)⁴. Sylwester Dworacki wykazuje, że współczesne hipotezy i wypowiedzi na temat twórczości Ariona są funkcją zdobywających kolejno uznanie hipotez na temat początków tragedii, przy czym tendencje te dadzą się ująć w ciąg chronologiczny, prowadzący od bezkrytycznej akceptacji świadectw antycznych (Arion twórcą dytyrambu satyrowego, od którego wywodzi się tragedia) poprzez bardziej krytyczne podejście do tradycyjnych źródeł, dostrzeganie trudności w wyjaśnianiu takich terminów, jak *satyroi*, *tragoi* czy *tragōidia* oraz szukanie no-

⁴ Przedstawiona w dziele *Die Anfänge der griechischen Tragödie*, Wiesbaden 1962.

wych świadectw, głównie w ikonografii, z odejściem – w kolejnym etapie – od Arystotelesa i wyprowadzaniem tragedii z Attyki (w rezultacie czego Arion przestaje być przedmiotem zainteresowania) – do ponownego uznania dytyrambu Ariona za początek tragedii. Sam autor przejawia sceptycyzm wobec wymienionych hipotez i konkluduje, że w przypadku Ariona musimy zadowolić się uznaną powszechnie informacją, że był on twórcą literackiego dytyrambu.

Do zagadnień tragediowych powrócił Dworacki w jeszcze innym swoim referacie: *Tragedia historyczna w starożytnej Grecji*, który ukazał się drukiem w książce *Studia romanistyczne i literaturoznawcze. Materiały z sesji naukowej poświęconej pamięci Profesora Kaliksta Morawskiego*, Wyd. PTPN, Poznań 1993, s. 63-68. Tenże temat rozpracował dodatkowo w artykule *Some remarks on the Greek historical tragedies*, Scaenica Saravi-Varsoviensia, Warszawa 1997, s. 19-25.

Świadectwem zwrócenia się ku antycznej refleksji teoretycznej nad komedią i jej przedstawicielami są prace: *Platonios i Anonim o komedii i komediopisarzach greckich*, „Meander” XLII (z. 2/3), 1987, s. 87-92 (z towarzyszącym przekładem: *Platonios, Różnice między gatunkami komedii. Różnice stylów*, „Meander” XLII (z. 2/3), 1987, s. 93-95) oraz *Römische Grammatiker über die Komödie*, SPhP VIII, 1991, s. 91-102. Ta ostatnia publikacja jest o tyle nietypowa dla Sylwestra Dworackiego, że opiera się na materiale łacińskim. Prowadzony w *Römische Grammatiker* wykład dotyczy trzech późnoantycznych (IV wiek) traktatów, dość trudnych do łącznego omówienia ze względu na odmienną koncepcję każdego z nich. Diomedes pisał o komedii przede wszystkim jako teoretyk i klasyfikator gatunków literackich; Euanthius zajmował się wyłącznie komedią, akcentując jej początkowo religijny charakter, przy czym z racji przynależności do kultury łacińskiej interesował się głównie rzymskimi gatunkami dramatycznymi; Donatus dążył do możliwie ogólnego przedstawienia problematyki komedii, zwłaszcza rzymskiej. Artykuł Sylwestra Dworackiego poza szczegółowym omówieniem wspomnianych traktatów ukazuje występujące między nimi zbieżności i różnice, wynikające częściowo z odmiennych celów, jakie postawili sobie ich twórcy, częściowo zaś zapewne i z różnych źródeł, na których się opierali.

Książkę profesorską postanowił poznański hellenista poświęcić jednemu z trzech mistrzów starej komedii attyckiej – Eupolisowi. Praca nosi tytuł *Eupolis i fragmenty jego komedii*; ukazała się nakładem Wydawnictwa Naukowego UAM w roku 1991. Na początku tej niezwykle użytecznej, wyważonej monografii omówił Autor syntetycznie starożytne testimonia o Eupolisie i jego komediach, a następnie dokonał szerokiego (od początków XIX wieku) przeglądu odnoszącej się do niego literatury przedmiotu. Zasadnicza część książki przynosi krytycznoliteracką analizę poszczególnych komedii i fragmentów Eupolisa, podsumowującą dotychczasowy stan wiedzy, ale i wzbogaconą o trafne interpretacje i własne wnioski Autora, który nie pominął tu żadnych istotnych zagadnień, oczywiście w możliwym do podjęcia – wobec fragmentaryczności zachowanych tekstów – zakresie; uwagę zwraca szerokie tło porównawcze. Programowo ominęto kwestie językowe, których szczegółowe potraktowanie wymagałoby zmiany profilu książki. Podobnie jak rozprawa ha-

bilitacyjna, i ta monografia może funkcjonować z powodzeniem jako podręcznik akademicki. Napisanie takiego uwzględniającego pełny stań badań studium nie byłoby możliwe bez odpowiedniej kwerendy w bibliotekach zagranicznych. Autor przeprowadził ją podczas pobytów naukowych w Grecji w roku 1989 (jako stypendysta greckiego Ministerstwa Oświaty) oraz w renomowanym niemieckim ośrodku badań nad starożytnością – Kolonii, gdzie przebywał przez trzy miesiące w roku 1990 jako stypendysta DAAD.

Pokłosiem studiów eupolidejskich jest artykuł *Zu Eupolis und seinen „Demmen“*, SPhP X, 1994, s. 13-22. Autor zajmuje się w nim wybranymi problemami, jakie nastęcza fragmentarycznie zachowana komedia *Demy*. Szczególnie wiele miejsca poświęca interpretacji zachowanego na papirusie fr. 99 PCG, a w jego obrębie – powtarzającemu się tam w trzech formach zagadkowemu czasownikowi *diastrephēin*, którego sens ma istotne znaczenie dla rozumienia całego fragmentu. Sylwester Dworacki sugeruje, że w mowie potocznej mógł on oznaczać odebranie środków spożywczych tym, którzy mają ich więcej, a więc odnosić się do sprawiedliwego podziału żywności w warunkach wojennych.

Owoce dalszych badań nad starą komedią attycką jest artykuł *The „Pytine“ and the date of Cratinus' death*, opublikowany w: *Vetustatis amore et studio. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Kazimierzowi Limanowi* (Poznań 1995, s. 117-119). Autor włącza się w nim do dyskusji nad sensem prześmiewczej wzmianki o śmierci Kratinosa w wersach 700-703 *Pokoju* Arystofanesa, podając argumenty przemawiające za jej dosłownym (a nie metaforycznym, jak postulował Tadeusz Zieliński) rozumieniem; inspirację do podania żartobliwej przyczyny zgonu poety (widok rozbijanych beczek z winem) znalazł Arystofanes u samego Kratinosa w jego *Flaszy* (fr. 199 PCG); zamieszczone tam porównanie mogło też podsunąć obraz niszczenia beczek przez Lacedemończyków. O ile mi wiadomo, obecnie prof. Dworacki zajmuje się ponownie Kratinosem, planując napisanie o nim podobnej monografii, jak poprzednio o Eupolisie.

Po uzyskaniu w roku 1990 tytułu naukowego profesora Sylwester Dworacki zaskoczył nas wszystkich dość niespodziewaną zmianą kierunku zainteresowań badawczych: zwrócił się mianowicie ku prozie, przede wszystkim – romansowi epoki cesarstwa. Podjął się wówczas ambitnego zadania przełożenia *Opowieści etiopskiej* Heliodora, najdłuższego (10 ksiąg) i najbardziej skomplikowanego romansu greckiego, cieszącego się wielką popularnością w nowożytnej Europie. Nawiązał tym samym do XVI-wiecznych precedensów: sławnego łacińskiego przekładu Heliodora pióra jezuitę Stanisława Warszewickiego (1552), który stanowił podstawę wielu późniejszych tłumaczeń na języki narodowe, oraz pierwszego przekładu na język polski autorstwa Andrzeja Zacharzewskiego, opublikowanego pierwotnie w Wilnie w roku 1590 (niestety dokonanego nie z oryginału greckiego, ale z nie najlepszego przekładu niemieckiego). Przepięknie wydana przez Wydawnictwo Naukowe UAM książka ukazała się w roku 2000 pod tytułem *Heliodor, Opowieść etiopska o Theagenesie i Charikleji* (ss. XL + 372). Tłumacz opatrzył ją wstępem, ukazującym Heliodora na tle historii romansu greckiego, oraz niezbędnymi przypisami. Praca

świadczy chlubnie o umiejętnościach translatorskich Sylwestra Dworackiego: przekład czyta się z prawdziwą przyjemnością nie tylko dla intrygującej fabuły romansu. Dziełem tym wniósł Autor wielki inspiracyjny wkład w polski nurt badań nad romansiem greckim, w którym zresztą aktywnie uczestniczył także jako recenzent i promotor.

W ostatniej dekadzie problematyka romansu zdominowała twórczość naukową Profesora Dworackiego (od roku 1999 piastującego stanowisko profesora zwyczajnego). Lista opublikowanych prac ze wspomnianego zakresu obejmuje aż dziewięć pozycji: *Homer Egipcjaninem? (Heliodor, Aithiopika III 13-15)*, [w:] *Litteris vivere. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Wójcikowi*, pod red. I. Lewandowskiego i K. Limana, Poznań 1996, s. 63-65; *Theatre and Drama in Heliodorus' „Aethiopika”*, „Eos” LXXXIV, 1996, s. 355-361; *The „Aethiopica” of Heliodorus against the background of literary tradition*, „Classica Cracoviensia” V, 2000, s. 121-129; *Grecja – Egipt – Etiopia. Trzy kraje, trzy ustroje w „Opowieści etiopskiej” Heliodora*, „Classica Cracoviensia” VI, 2001, s. 101-113; *Motyw milczenia w „Opowieści etiopskiej o Theagenesie*

i Charikleii” Heliodora, „Collectanea Classica Thoruniensia XIII. Studia Graeco-Latina” IV, 2002, s. 29-38; *The silence in the „Ethiopian Story” of Heliodorus*, [w:] *The Language of Silence*, vol. II, Turku 2004, s. 83-91; *Tragedie Eurypidesa w „Opowieści etiopskiej” Heliodora*, [w:] *Jerzy Łanowski (1919–2000). Uczony, tłumacz, popularyzator*, Wrocław 2004, s. 77-83; *Romans grecki* [rozdział w:] *Literatura Grecji starożytnej*, pod red. H. Podbielskiego, t. II, Lublin 2005, s. 295-322; *Obrazy w romansie greckim i ich funkcja*, „Roczniki Humanistyczne”, Filologia Klasyczna, t. LIV-LV, z. 3: *Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Remigiusza Popowskiego SDB*, Lublin 2007, s. 93-105; *Zwierzęta w „Opowieści etiopskiej” Heliodora*, [w:] *Bestie, żywy inwentarz i bracia mniejsi. Motywy zwierzęce w mitologiach, sztuce i życiu codziennym*, pod red. P. Kowalskiego, K. Łeńskiej-Bąk i M. Sztandary, Opole 2007, s. 85-93. Po korekcie jest już następny artykuł: *Życie codzienne w „Opowieści etiopskiej” Heliodora*, „Classica Wratislaviensia” XXVIII, 2008, s. 73-80.

Prace nad Heliodorem poprzedził miesięczny pobyt w Oksfordzie w roku 1992 w ramach Oxford Colleges Hospitality Scheme.

Spośród wymienionych wyżej publikacji sam Autor wyróżnia szczególnie dwie: *Theatre and Drama in Heliodorus' „Aethiopika”* (1996) oraz *Tragedie Eurypidesa w „Opowieści etiopskiej” Heliodora* (2004). Pierwsza z nich podnosi aspekt teatralności dzieła tego romansopisarza, podkreślonej stosowaniem szeregu pojęć z dziedziny teatru (*theatron, skene, mechane, prosopeion* itp.), a widocznej już w pierwszej scenie *Opowieści*. Z aspektem tym korespondują elementy tragediowe i komediowe; ich egzemplifikacja (na wybranych przykładach) przekonuje Czytelnika do głównej tezy artykułu. Druga publikacja – rozprawka pt. *Tragedie Eurypidesa w „Opowieści etiopskiej” Heliodora*, to pierwotnie referat wy-

głoszony podczas sesji naukowej we Wrocławiu, którą zorganizowano dla uczczenia pamięci prof. Jerzego Łanowskiego. W swoim głębszym podtekście jest on hołdem złożonym temu wybitnemu uczonemu i tłumaczowi Eurypidesa. Zainspirowany podobieństwem motywu cudownego ocalenia osoby mającej ponieść śmierć na ołtarzu ofiarnym w zakończeniach *Ifigenii w Aulidzie* i *Opowieści etiopskiej* Autor ukazuje szereg dalszych zbieżności scen, zdarzeń i motywów. Poza *Ifigenią* porównawczej interpretacji poddane zostały tragedie *Hippolytos*, *Helena* oraz *Ijon*. Przytoczone przykłady wskazują na ewidentny wpływ znanego dobrze Heliodorowi Eurypidesa, a jednocześnie oryginalność romansopisarza w doborze i wykorzystaniu zapożyczonego materiału.

Następnym po Heliodorze prozaikiem greckim, którym zajął się poznański hellenista, jest Diodor Sycylijski. Prof. Dworacki kierował w latach 2003–2006 projektem badawczym, w ramach którego przygotowano – również z Jego własnym udziałem translatorskim (księga IV) – opatrzony wstępem i komentarzem zbiorowy przekład ksiąg I–V oraz XI–XX dzieła historycznego tego pisarza pt. *Biblioteka* (nie jest to subiektywny wybór, gdyż tylko te księgi przetrwały w całości; wykonawcy projektu planują dodanie uzupełniającego przekładu ksiąg zachowanych we fragmentach). Jest to w sumie jedno z największych przedsięwzięć, jakich podjęło się ostatnio w Polsce środowisko filologów klasycznych. Prof. Dworacki zachowuje we wdzięcznej pamięci wspaśniałą współpracę na tym polu z przedwcześnie zmarłym (31 stycznia 2005) prof. Romualdem Turasiewiczem, który pomógł Mu w skompletowaniu tłumaczy i z którym omawiał założenia projektu. Prof. Turasiewicz wywiązał się najwcześniej ze wszystkich tłumaczy ze swojego zadania (przekład księgi XIII), jakby nieświadomie przeczuwając zbliżającą się śmierć.

W różnych okresach swojej działalności zajmował się prof. Dworacki dokumentowaniem dorobku poznańskich hellenistów. Wielkim dokonaniem z tego zakresu było studium pt. *60 lat hellenistyki poznańskiej (1919–1979)*, opracowane w sześćdziesiątą rocznicę powstania naszej Uczelni (SPhP V, 1982 s. 35-85). Do pracy tej, rzetelnie i obiektywnie dokumentującej dorobek naszego środowiska (ok. 300 omówionych publikacji!), będą sięgać z wdzięcznością przyszli badacze jego historii; przez wszystkie minione lata służyła ona zainteresowanym czytelnikom, i służy nadal, jako środowiskowe kompendium bibliograficzno-informacyjne.

Na specjalne podkreślenie zasługuje cały cykl publikacji poświęconych Mistrzowi dzisiejszego Jubilatą, Profesorowi Wiktorowi Steffenowi⁵. Niewiele

---

⁵ *Jubileusz Profesora Wiktora Steffena, „Meander”* XXXIX, 1984, s. 3-8; *Profesor Wiktor Steffen – człowiek i uczyony*, [w:] *Victori Steffen nonagenario*, Wyd. Nauk. UAM, Poznań 1994, s. 13-19; *Victori Steffen in memoriam*, Wyd. PTPN Poznań 1998, Prace Kom. Filolog. t. 39, s. 13-27; *Profesor Wiktor Steffen*, [w:] *Antiquorum non immemores. Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893–1993)*.

można znaleźć obecnie przykładów takiej lojalności i szacunku, okazywanego przez ucznia Nauczycielowi nie tylko w czasach, gdy był on w pełni sił twórczych i sprawował funkcje akademickie, ale również w latach późnej starości i po śmierci. Sylwester Dworacki w pełni zasłużył na wzruszający list „testamentowy”, który skierował do Niego Profesor Steffen u schyłku swego życia (24 czerwca 1996) „jako dokument serdecznej przyjaźni”. Sędziwy Profesor napisał go na szarej kopercie zawierającej korektę swojego artykułu do „Eos” ze świadomością, że może to już być list ostatni⁶.

Godną uwagi nie tylko filologów klasycznych publikacją – kartą z dziejów luminarzy nauki, jest artykuł *Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff (1848–1931) – niemiecki Kujawiak*, opublikowany w roku 1997 w Poznaniu w tomie zbiorowym pod redakcją Czesława Łuczaka pt. *Zrodziła ich ziemia mogileńska*. Sylwester Dworacki, opierając się na opracowaniach krajowych i zagranicznych, w szczególności jednak na własnych wspomnieniach Wilamowitza⁷, przypomina w nim polskie korzenie urodzonego w Markowicach genialnego uczonego niemieckiego, który nie w otaczających go czciami Niemczech, lecz w małej ojczyźnie (*Heimat*) z czasów młodości kazał złożyć po śmierci urnę ze swoimi prochami. W artykule zostały także pokrótce omówione jego kontakty z polskimi filologami klasycznymi.

Powyższy, bardzo skrótowy opis dorobku naukowego prof. Sylwestra Dworackiego (pominięto w nim całkowicie takie działy Jego twórczości, jak drobniejsze przekłady, recenzje i prace popularnonaukowe)⁸ nie oddaje z pewnością w pełni osiągnięć i zasług, dzięki którym zdobył On wysoką pozycję w środowisku polskich filologów klasycznych i uznanie za granicą, o którym świadczą liczne kontakty naukowe i zaproszenia do wygłoszenia wykładów gościnnych: w Finlandii (Turku), Szwecji (Lund), Niemczech (Jena, Halle nad Soławą, Berlin, Braunschweig, Kolonia, Heidelberg) oraz w USA (Pittsburgh). W Polsce dowodem pozycji prof. Dworackiego jest fakt, że plasując się niezmiennie wysoko w rankingu środowiskowym, jakim są tajne wybory do Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej PAN, był od roku 1978 ciągle powoływany na członka tegoż Komitetu; jest też ponadto od roku 1993 członkiem czynnym Wydziału Historyczno-Filologicznego Towarzystwa Naukowego KUL. Za osiągnięcia w pracy naukowej otrzymał wspomnianą już wyżej nagrodę im. Aleksandra Bruecknera w dziedzinie literatury i filologii (PAN 1978), nagrodę Ministra (zbiorową) oraz kilkakrotnie nagrody Rektora.

Pora wspomnieć o innych polach działalności prof. Dworackiego, których wagi nie sposób przecenić. Na pierwszym miejscu wymienię długolet-

Księga zb. pod red. J. Łanowskiego i A. Szastyńskiej-Siemion, Warszawa–Wrocław 1999, s. 194–197; *Profesor Wiktor Steffen (27 września 1903 – 29 kwietnia 1997)*, „Eos” LXXXVIII, 2001, s. 17–24; *Wiktor Steffen (1903–1997)*, „Xenia Toruniensia” VII, 2002, s. 115–119 (w j. ang.); *Wiktor Steffen, A Zeusa stawiała się wola*, Poznań 2007, ss. 180; *Klasyki nauki poznańskiej*, t. 7, seria w PTPN. Wstęp (s. 9–19) i dobór tekstów S. Dworacki.

⁶ Zob. również *A Zeusa stawiała się wola...*, s. 18.

⁷ Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, *Erinnerungen 1848–1914*, Leipzig 1928.

⁸ Informację o nich może Czytelnik znaleźć w zamieszczonej niżej Bibliografii.

nie (1977–2003) sprawowanie funkcji redaktora i (od 1983) redaktora naczelnego „Eos”, głównego periodyku naukowego polskich badaczy starożytności, organu Polskiego Towarzystwa Filologicznego. To ponad ćwierćwiecze! Żaden inny polski uczony nie piastował tak długo tego czasochłonnego i odpowiedzialnego stanowiska. Prof. Dworacki wywiązywał się z obowiązków redaktorskich z charakterystyczną dla siebie skrupulatnością i taktem, nie tylko dbając o dobór i poziom publikacji, ale i nie szczędząc wysiłków dla zdobycia odpowiednich środków materialnych na utrzymanie i bieżące wydawanie czasopisma. Całemu dzisiejszemu średniemu i młodszemu pokoleniu badaczy zajmujących się antykiem grecko-rzymskim będzie się jeszcze długo kojarzył się z tym właśnie polem działalności.

Co zdumiewające, w tym samym okresie – nie zaniedbując bynajmniej obowiązków dydaktycznych – pełnił szereg coraz bardziej odpowiedzialnych funkcji akademickich. Był kierownikiem Zakładu Hellenistyki (1977–1987), zastępcą dyrektora Instytutu Filologii Klasycznej (1977–1981 i 1988–1993), prodziekanem Wydziału Filologicznego (1982–1985), wreszcie prorektorem UAM (1993–1999). W dziejach naszej Uczelni w gronie rektorskim znalazło się dotąd trzech filologów klasycznych: prof. Jan Sajdak (rektor 1931–1932), prof. Jan Wikarjak (prorektor 1968–1972) i prof. Sylwester Dworacki.

Wymienione wyżej godności nie wyczerpują listy zajmowanych przez Niego stanowisk, w tym tak prestiżowych (i absorbujących), jak członkostwo Państwowej Komisji Akredytacyjnej (2002–2007). Oto niektóre dalsze funkcje: kierownik Pracowni Prozy Greckiej (od 1999), kurator Studium Języka Niemieckiego dla pracowników UAM (2000–2007), członek Rady Fundacji Bibliotek Naukowych Miasta Poznania (1996-), wyznaczony przez UAM członek Komisji Stypendialnej Fundacji Lanckorońskich z Brzezia, działającej przy PAU w Krakowie (od 1996), współorganizator środowiskowego Festiwalu Nauki i Sztuki w Poznaniu (od 1998), konsultant i autor tekstów łacińskich, współpracujący z organizatorami Międzynarodowego Festiwalu Chórów Uniwersyteckich (od 1998), członek komitetu organizacyjnego projektu Verba Sacra (Modlitwy Katedr Polskich i Wielka Klasyka) oraz autor niektórych prezentowanych tam komentarzy (od 1999), przedstawiciel UAM w Konwencji i Senacie Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Gorzowie Wlkp. (1997–2003), a następnie w Senacie (od 2003) tej uczelni, przedstawiciel UAM w Konwencji i Senacie Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie (1997–1999).

Za swoje osiągnięcia został prof. Dworacki odznaczony przez władze państwowe Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Doceniono też Jego pracę na rzecz regionu: w roku 2003 otrzymał „Nagrodę Herbu Powiatu Wągrowieckiego” za wkład w utworzenie ośrodka zamiejscowego UAM w Wągrowcu.

O wielkich zasługach prof. Dworackiego w dziedzinie dydaktyki uniwersyteckiej świadczy m.in. liczne grono Jego uczniów: wypromował 5 doktorów i 67 magistrów, co ze względu na specyfikę filologii klasycznej

(elitarny kierunek studiów, niewielu studentów) jest liczbą niezwykle wysoką. Osobowość nauczyciela akademickiego ujawnia się najlepiej w kontaktach z podopiecznymi, stąd w tej sprawie mogliby powiedzieć najwięcej studenci i doktoranci, którzy zetknęli się z Nim podczas studiów w minionych dziesięcioleciach. Ci, którzy mieli z Nim długoletnią styczność na różnych etapach (studia magisterskie, praca nad doktoratem, współpraca w Instytucie), podkreślają umiejętność utrzymania równowagi między dystansem należnym profesorowi a relacją osobistą. Zauważają wiele zalet charakteru: otwartość, postawę z gruntu życzliwą, ale nie narzucającą proponowanych rozwiązań; wyrozumiałość, która wyzwala od lęku w sytuacjach stresujących (np. egzaminacyjnych), ale nie pociąga za sobą braku respektu; nieuleganie irytacji; niezawodną dyskrecję; umiejętność wysłuchania przesadnie ambitnych planów adeptów filologii (magistrantów) i zaproponowania rozwiązań satysfakcjonujących i zarazem realnych; wypracowanie modelu partnerskiej współpracy z doktorantami; pokorę naukową manifestującą się w poglądzie, że można się czegoś nauczyć również od uczniów; naturalność, skromność i pozostawanie sobą w czasie sprawowania wysokich godności; znajdowanie czasu na rzetelną lekturę prac studentów i doktorantów nawet w sytuacjach skrajnego obciążenia obowiązkami administracyjnymi.

Sądzę, że opinie uczniów składają się na bardzo trafny obraz postaci naszego Jubilata. Wszyscy bowiem (myślę tu przede wszystkim o współpracownikach z Instytutu) zauważamy jego wielką życzliwość, koleżeńskość, skromność, oddanie Uniwersytetowi, niezwykle wręcz odpowiedzialność i obowiązkowość, lojalność, dystans wobec spraw mało ważnych przy jednoczesnym przywiązywaniu wagi do pryncypiów, umiejętność dialogu i współpracy z ludźmi o innych poglądach i przekonaniach (rzecz szczególnie trudna w czasach przełomowych), predyspozycje do stabilizowania relacji międzyludzkich, zdolność do wzniesienia się ponad dawne zaszczości. Jubilat nie tylko pisał o istocie Menandrowej *hamartia* i jej przezwyciężaniu, ale i potrafił odnieść ją do współczesności.

Pewnych swoich talentów, znanych doskonale kolegom i przyjaciołom – nazwijmy je artystycznymi – podczas zajęć nie odkrywał, stąd zaskoczenie słuchaczy-studentów w sytuacjach mniej formalnych, gdy na przykład opowiadał anegdoty, odśpiewywał własne kompozycje czy parafrazował znane piosenki.

Uzdolnienia literacko-muzyczne prof. Dworackiego zajaśniały szerszym blaskiem, gdy został prorektorem. Mało kto zna okoliczności, w jakich został autorem hymnu naszej uczelni. W roku 1996 na prośbę obejmującego urząd rektorski prof. Stefana Jurgi przygotował łatwy do odśpiewania łaciński tekst o uniwersytecie, do którego melodię skomponował następnie dyrygent i szef artystyczny Chóru Akademickiego UAM Jacek Sykulski; w prawykonaniu uczestniczyły oba chóry uniwersyteckie. Potem przy różnych okazjach zaczęto ten utwór wykonywać w Auli, aż któregoś razu Rektor Lorenc zapowiedział wykonanie „hymnu uniwersyteckiego”. Innym głośnym dokonaniem stało się *Festinemus amare homines*, przekład na język

łaciński znanego wiersza ks. Jana Twardowskiego, wykonany w Auli UAM w roku 2005 przez chór podczas VII Międzynarodowego Festiwalu Chórów Uniwersyteckich *Universitas Cantat* (muzyka: Paweł Łukaszewski).

Mniej znana jest żartobliwa twórczość poetycka Sylwestra Dworackiego, aczkolwiek jeden z wierszy okolicznościowych: *Na benefis Bożeny Chrzęstowskiej* został zaprezentowany 12 grudnia 2004 roku w „Radiu Merkury”. Niektóre utwory wpisują się w życie naszej Uczelni, tworząc dialog z innymi fraszkami, np. zatytułowany *Do Stefana na obrazie* (*A clavo magno pendet / splendida pictura, / Almae nostrae decus, lumen / in aeva futura...*), który koresponduje z wierszykiem prof. Bogdana Walczaka *Wieszanie rektora* („Życie Uniwersyteckie” 9, 2002). Pozwolę sobie zacytować jeszcze początek seriokomicznego, napisanego do melodii hymnu Unii Europejskiej *Porwania hymnu Europy albo Ody do młodości inaczej*: „O młodości, do twych progów / Każdy z nas by wrócił rad, / Mimo sklerotycznych złogów / Żnów był sobą sprzed stu lat...” Szkoda, że przeważnie tylko szczupły krąg wtajemniczonych osób miał i ma przyjemność poznać tę stronę działalności Jubilata, którą (obok fotografii) można uznać za Jego prawdziwe hobby.

Pora kończyć tę krótką z konieczności jubileuszową prezentację. Niechaj mi będzie wolno przy tej okazji życzyć Naszemu Drogiemu Koledze i Przyjacielowi, aby jeszcze długo cieszył nas swoją obecnością, a sam z tych kontaktów czerpał radość i siły do dalszej owocnej pracy. *Plurimos annos!*

PUBLIKACJE (1965–2008)
PROFESORA SYLWESTRA DWORACKIEGO

I. Książki

1. *Akcesoria sceniczne w komediach Menandra*, Poznań 1968, ss. 100 (praca doktorska, maszynopis).
2. *Technika dramatyczna Menandra*, Wydział Filologiczny, Seria: Filologia Klasyczna nr 7, Wyd. Nauk. UAM, Poznań 1975, ss. 165 (praca hab., nagroda im. A. Bruecknera, PAN).
3. *Eupolis i fragmenty jego komedii*. Seria: Filologia Klasyczna nr 15, Wyd. Nauk. UAM, Poznań 1991, ss. 117.
4. Heliodor, *Opowieść etiopska o Theagenesie i Charikleii*. Z języka greckiego przełożył, wstępem i przypisami opatrzył S. Dworacki, Wyd. Nauk. UAM, Poznań 2000, ss. XL+372+14 ilustracji + mapka.

II. Artykuły

1. *Menander quomodo personas in „Dyscolo” fabula in scaenam induxerit*. *Studia Menandrea ad „Dyscolum” pertinentia*, Wrocław 1965, s. 64-75.
2. *The Role of Scenic Accessories in the Comedies of Menander* (rozszerzona wersja rozprawy doktorskiej), cz. 1 „Eos” LVIII, 1969–1970, s. 201-217, cz. 2 „Eos” LIX, 1970, s. 35-56 (praca doktorska w wersji angielskiej, uzupełniona o nowe odkrycia papirusowe)
3. *The Prologues in the Comedies of Menander*, „Eos” LXI, 1973, s. 33-47.
4. *The Presentation of Persons in Menander’s „Shield”*, „Symbolae Philologorum Posnaniensium” (=SPhP) I, 1973, s. 33-45.
5. *Jedność akcji w „Odludku” Menandra*, SPhP II, 1975, s. 33-45.
6. *„Hamartia” in Menander*, „Eos” LXV, 1977, s. 17-24.

7. *The Ending Formula in New Comedy*, SPhP III, 1977, s. 35-40.
8. „*Anagnorismos*” in Greek Drama, „Eos” LXVI, 1978, s. 41-54.
9. *Atossa's Absence in the Final Scene of the „Persae” of Aeschylus*. ARKTOUROS. Hellenic Studies presented to B.M.W. Knox on his 65th birthday, Berlin–New York 1979, s. 101-108.
10. *60 lat hellenistyki poznańskiej*, SPhP V, 1982 s. 35-85.
11. „*Ijon*” Eurypidesa a komedie Menandra, SPhP VI, 1983, s. 21-31.
12. *Notes to the „Prometheus Bound”*, „Eos” LXXI, 1983, s. 159-165.
13. *Jubileusz Profesora Wiktora Steffena*, „Meander” XXXIX, 1984, s. 3-8.
14. *A Commentary to Some Places in the „Dyskolos” of Menander*, „Eos” LXXIII, 1985, s. 59-63.
15. *Platonios i Anonim o komedii i komediopisarzach greckich*, „Meander” XLII (z.2/3), 1987, s. 87-92.
16. *Arion – testimonia i rekonstrukcje*, „Classica Wratislaviensia” XIII, 1990, s. 3-11.
17. *Die dramatische Struktur des „Gefesselten Prometheus”*, „Eos” LXXVII, 1989, s. 5-15.
18. *The Interpretation ausgewählter Szenen aus der „Samia” von Menander*, „Eos” LXXVII, 1989, s. 199-209.
19. *Römische Grammatiker über die Komödie*, SPhP VIII, 1991, s. 91-102.
20. *Tragedia historyczna w starożytnej Grecji. Studia romanistyczne i literaturoznawcze. Materiały z sesji naukowej poświęconej pamięci Profesora Kaliksta Morawskiego*, Wyd. PTPN, Poznań 1993, s.63-68.
21. *Die Barbaren in den Komödien des Menanders. Power and Spirit*, „Annales Universitatis Turkuensis” 1993, t. 199, s. 99-110.
22. *Zu Eupolis und seinen „Demen”*, SPhP X, 1994, s. 13-22.
23. *Profesor Wiktor Steffen – człowiek i uczoney. Victori Steffen nonagenario*, Wyd. Nauk. UAM, Poznań 1994, s. 13-19.
24. *The „Pytine” and the date of Cratinus’ death*, [w:] *Vetustatis amore et studio. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Kazimierzowi Limanowi*, pod red. J. Lewandowskiego i A. Wójcicka, Wyd. Nauk. UAM, Poznań 1995, s. 117-119.
25. *Homer Egipcjaninem? (Heliodor, Aithiopika III 13-15)*, [w:] *Litteris vivere. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Wójcikowi*, pod red. J. Lewandowskiego i K. Limana. Wyd. Nauk. UAM, Poznań 1996, s. 63-65.
26. *Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff – niemiecki Kujawiak*, [w:] *Zrodziła ich ziemia mogileńska*, red. Cz. Łuczak, Poznań 1997, s. 90-96.
27. *Some remarks on the Greek historical tragedies. Scaenica Saravi-Varsoviensia*, Warszawa 1997 s. 19-25.
28. *Theatre and Drama in Heliodorus’ „Aethiopika”*, „Eos” LXXXIV, 1996, s. 355-361.
29. *Stulecie Eos*, [w:] *Antiquorum non immemores. Polskie Towarzystwo Filologiczne (1893–1993)*. Księga zb. pod red. J. Łanowskiego i A. Szastyńskiej-Siemion, Warszawa–Wrocław 1999, s. 90-96.
30. *Profesor Wiktor Steffen*, [w:] *Antiquorum non immemores...*, s. 194-197.
31. *Die polnischen Besucher des Wilamowitz-Grabmals*, [w:] *Origine Cujavus. Beiträge zur Tagung anlässlich des 150. Geburtstags Ulrich von Wilamowitz-Moellendorffs (1848–1931)*, Toruń 2000, s. 47-54.
32. *Motywy milczenia w „Opowieści etiopskiej o Theagenesie i Charikleii” Heliodora*, „Collectanea Classica Thoruniensia XIII. Studia Graeco-Latina” IV, 2002, s. 29-38.
33. *The “Aethiopica” of Heliodoros against the background of literary tradition*, „Classica Cracoviensia” V, 2000, s. 121-129.
34. *Profesor Wiktor Steffen (27 września 1903 – 29 kwietnia 1997)*, „Eos” LXXXVIII, 2001, s. 7-24.
35. *Grecja – Egipt – Etiopia. Trzy kraje, trzy ustroje w „Opowieści etiopskiej” Heliodora*, „Classica Cracoviensia” VI, 2001, s. 101-113.
36. *Wiktor Steffen (1903–1997)*, „Xenia Toruniensia” VII, 2002, s. 115-119 (w j. ang.).
37. *The silence in the „Ethiopian Story” of Heliodoros*, [w:] *The Language of Silence*, vol. II, Turku 2004, s. 83-91.
38. *Tragedie Eurypidesa w „Opowieści etiopskiej” Heliodora*, [w:] *Jerzy Łanowski (1919–2000). Uczony, tłumacz, popularyzator*, Wrocław 2004, s. 77-83.

39. *Romans grecki*, [rozdział w:] *Literatura Grecji starożytnej*, pod red. H. Podbielskiego, t. II, Lublin 2005, s. 295-322.
40. *Obrazy w romansie greckim i ich funkcja*, „Roczniki Humanistyczne”, Filologia Klasyczna, t. LIV-LV, z. 3: *Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Remigiusza Popowskiego SDB*, Lublin 2007, s. 93-105.
41. *Zwierzęta w „Opowieści etiopskiej” Heliodora*, [w:] *Bestie, żywy inwentarz i bracia mniejsi. Motywy zwierzęce w mitologiach, sztuce i życiu codziennym*, pod red. P. Kowalskiego, K. Łeńskiej-Bak i M. Sztandary, Opole 2007, s. 85-93.
42. *Życie codzienne w „Opowieści etiopskiej” Heliodora*, „Classica Wratislaviensia” XXVIII, 2008, s. 73-80.

III. Recenzje

1. G.M. Sifakis, *Parabasis and Animal Choruses*, London 1971, ss. 150. „Eos” LIX, 1973, s. 147-149 (w jez. ang.).
2. T.B.L. Webster, *Tragödien. Griechisch und deutsch von D. Ebener*, Akademie-Verlag, Bd. I-IV, Berlin 1972-1977. „Eos” LXVII, 1979, s. 151.
3. Eurypides, *Tragedie: Dzieci Heraklesa, Błagalnice, Elektra, Ifigenia w Aulidzie, Resos* (przypisywany Eurypidesowi). Wybór fragmentów. Przełożył i opracował J. Łanowski, PIW, Warszawa 1980, ss. 780. „Eos” LXX, 1982, s. 353-357.
4. Menander, *Wybór komedii i fragmentów*. Przełożył i opracował J. Łanowski, BN II 203, Wrocław 1982, ss. CXII+297. „Eos” LXXII, 1984, s. 213-219.
5. *Spotkanie z pięcioma Muzami*, rec.: *Liryka starożytnej Grecji*, opr. J. Danielewicz, BN II 92, Wrocław 1984. „Nurt” 239, 1985 (lipiec), s. 33.
6. G.A. Seeck, *Dramatische Struktur der griechischen Tragödie. Untersuchungen zu Aischylos*, München 1984, ss. 85. „Eos” LXXVI” 1988, s. 129-132.
7. H. Lind, *Der Gerber Kleon in den „Rittern” des Aristophanes*, Frankfurt am Main 1990. „Eos” LXXXI, 1993 (1994), s. 120-121.
8. T. Polański, *Ancient Greek Orientalist Painters. The Literary Evidence*, Kraków 2002. „Eos” 90, 2003, s. 338-341.

IV. Przekłady

1. Platonios, *Różnice między gatunkami komedii. Różnice stylów*, „Meander” XLII, 1987, s. 93-95.
2. Anonim, *O komedii*, „Meander” XLII, 1987, s. 96-98.
3. *Carmina Burana*, według C. Orffa. Po raz pierwszy w programie Teatru Wielkiego w Poznaniu, 1987, s. 6-20.
4. *Litania ad Spiritum Sanctum a Romano Brandstatter composita a Silvestro Dworacki e Polono in Latinum translata*, „Meander” LII 2, 1997, s. 112-119.
5. Kratinos, *Pytine, czyli Butla*. Przekład wybranych fragmentów, „Classica Wratislaviensia” XXIX, 2004, s. 16-17.
6. Diodor Sycylijski, *Dionizos (Biblioteka IV 1-5)*, „Classica Wratislaviensia” XXVI, 2005, s. 152-155.
7. *Festinemus amare homines*. Przekład na język łaciński do wykonania przez chór wiersza ks. Jana Twardowskiego *Śpieszmy się*. Program VII Międzynarodowego Festiwalu Chórów Uniwersyteckich *Universitas Cantat*, UAM, Poznań 2005.

V. Popularyzacja w „Filomacie”

1. *Kobiety w komediach Menandra*, 186, 1965, s. 312-318.

2. *Sikyończyk Menandra*, 205, 1967, s. 249-256.
3. *Poeta ginącego świata [Palladas]*, 211, 1967, s. 59-64.
4. *W szkole Libaniosa*, 217, 1968, s. 370-377.
5. *Komedia Menandra „Tarcza”*, 237, 1970, s. 349-356.
6. *Ekspozycja treści w dramacie greckim*, 252, 1971, s. 128-133.
7. *Spojrzenie na teatr grecki*, 259, 1972, s. 443-452.
8. *Chór w dramacie greckim*, 267, 1973, s. 348-358.
9. *Ajschylos w służbie demokracji ateńskiej*, 354, 1983, s. 62-75.

Inne

10. *Droga języka greckiego do Nowego Testamentu. Tekst w programie prezentacji Verba Sacra w Poznaniu (Modlitwy Katedr Polskich)*, Poznań 2000, 2 strony.
11. *„Odyseja” Homera – tekst w programie: Verba Sacra (Wielka Klasyka)*.
12. *Verba Sacra semper viva – tekst w programie: Verba Sacra 2001 (pierwsza rocznica)*.
13. *„Ku Ziemi Obiecanej” – tekst w programie Verba Sacra 2002 (Księga Jozuego)*, 3 strony.

VI. Prace redakcyjne

- od 1977 współredaktor „Eos”, od 1992–2003 redaktor naczelny, współwydawca i wydawca 24 roczników: LXVII – XC (każdy składa się z dwóch zeszytów o łącznej obj. 32 ark. wyd.). Z rocznikiem 90 (2003) zaprzestanie pracy redaktora „Eos”.
- *Wojewoda Adolf hr. Bniński (1884–1942). Publikacja materiałów z sesji* pod red. S. Dworackiego, Wyd. Nauk. UAM, Poznań 1997.
- Wiktor Steffen, *A Zeusa stawala się wola*, Poznań 2007, ss. 180. *Klasyki Nauki Poznańskiej*, t. 7, PTPN. Wstęp (s. 9-19) i dobór tekstów S. Dworacki.